

VAJDA TAMÁS

történész, levéltári igazgató
Szegedi Tudományegyetem Levéltár
vajda.tamas@szte.hu

SOMOGYI SZILVESZTER POLGÁRMESTER SZEREPE A SZÁMÚZÖTT KOLOZSVÁRI EGYETEM SZEGEDRE KERÜLÉSÉBEN

Erdély és Kolozsvár román megszállása után a román hatóságok erőszakkal elfoglalták a kolozsvári egyetem épületeit és a professzorokat megfosztották állásuktól. A kitoloncolt tanárok Budapesten folytatták oktatói munkájukat, majd Somogyi Szilveszter, Szeged polgármestere vezetésével széles körű akció indult a száműzött egyetem ideiglenesen Szegedre kerülése érdekében. Somogyi Szilveszter az egyetem szegedi elhelyezése előtt álló minden akadályt elhárított, és neki köszönhetően lett a város 1921-ben egyetemi székhely. Mind ezért az egyetem 1922. június 29-i ünnepi ülésén az államtudományok tiszteletbeli doktorává avatta.

Kulcsszavak: román megszálló hatóságok, atrocitás, jogtalan elfoglalás, száműzetés, egyetemszervezés, önrész vállalása, polgármester, díszdoktor

THE ROLE OF MAYOR SILVESTER SOMOGYI IN THE TRANSLOCATION OF THE EXILED UNIVERSITY OF KOLOZSVÁR TO SZEGED. After the Romanian occupation of Transylvania and Cluj-Napoca, the Romanian authorities forcibly occupied the buildings of the University of Ferenc József and deprived the professors of their jobs. The deported teachers continued their teaching work in Budapest, and then under the leadership of the Mayor of Szeged, Szilveszter Somogyi, a wide-ranging campaign was launched to temporarily move the exiled university to Szeged. New Year's Eve in Somogy removed all obstacles to the university's location in Szeged, and in 1921 the city became the university's headquarters. For this reason, at the ceremonial meeting of the university on June 29, 1922, he was inaugurated as an honorary doctor of political science.

Keywords: Romanian occupying authorities, atrocity, unlawful occupation, exile, university organization, self-participation, mayor, honorary doctor

Szeged 20. századi történetének kétségkívül legnagyobb fejlesztő hatást elért polgármestere Somogyi Szilveszter (1872–1934) volt. A jogász végzettségű szegedi fiatalember 1907–1915 között a város rendőrpáncsnokaként fejtett ki jelentős tevékenységet,

Beérkezett: 2022. 02. 15.

Közlésre elfogadva: 2022. 04. 15.

Copyright GERUNDIUM

majd az 1915. február 17-i megválasztása és az 1934. május 11-én bekövetkezett halála közötti 19 esztendőben a város polgármestereként megszervezte a város életét a világháború, az 1918-as összeomlás, a forradalmak, a francia és szerb megszállás, a városból elinduló ellenforradalom, az 1920-as évek, később pedig a gazdasági világválság idején. Meghatározó szerepe volt a száműzött kolozsvári egyetem ideiglenes Szegedre helyezésében, 1924-től kezdve pedig a nagyszabású egyetemi építkezések megvalósulásában, az egyetemi városrész kiépítéséhez szükséges pénzügyi források előteremtésében. Szeged a Somogyi Szilveszter által elfogadott tetemes önrész felvállalásával tudta új tartalommal megtölteni az 1879-es árvíz után kialakított nagyvárosias térszerkezetét, ellensúlyozni a trianoni békediktátum területelcsatlósásainak súlyos veszteségeit, és új fejlődési irányokat, városi funkciókat (egyházi, felsőoktatási, tudományos és kulturális centrum) betölteni. Somogyi Szilveszter munkássága alatt az ország második legnagyobb népességű, de falusias jellegű településéből a Dél-Alföld meghatározó centrumává vált a település. Jelen tanulmány célja, hogy a korabeli helyi és országos napilapok híradása, valamint levéltári dokumentumok alapján adalékokat nyújtson a polgármesternek az egyetem Szegedre kerülésében betöltött személyes szerepéhez.

Előzmények: Szeged küzdelme főiskoláért, egyetemért

Szeged történetében a 18. század végétől bizonyíthatóan kimutathatók felsőoktatási intézmény,¹ a 19. század végétől pedig már egyenesen egyetem működését biztosítani kívánó törekvések.² 1879-ben, a város árvíz utáni újjáépítése közepette *Emlékirat a Szegeden felállítandó egyetem tárgyában* címmel részletes felirat készült, ami felhívja a figyelmet, hogy az Alföld nagy részén nem található felsőoktatási intézmény, sőt bármi-féle kulturális intézmény.³ A memorandumot az országgyűlés, valamint számos tudományos és oktatáspolitikai bizottság tárgyalta, helyszíni szemlére is sor került, mégsem eredményezett Szeged számára sikert a törekvés. Csakúgy, mint az 1905 körül kiújuló egyetemalapítási vita,⁴ amelynek keretében az ország számos jelentős vidéki városa (Debrecen, Pozsony, Pécs, Nagyvárad, Temesvár, Kassa) mellett Szeged is jelentős önrészt felvállaló ajánlatokkal versengett az egyetem elhelyezéséért. 1907-ben Lázár György polgármester újabb kiadványt állított össze, amelyben felhívta a figyelmet arra, hogy Szeged már meglévő középiskolái évente 200 végzett növendéket bocsátanak ki, de a város iskoláin túl további 30 gimnáziumból és 6 főreáliskolából várhat hallgatókat a Szegeden felállítandó egyetem.⁵ A minisztériumi és parlamenti vezetés egészen 1912-ig

¹ DEVICH Andor, *A szegedi főiskolai mozgalom*, Dissertationes ex Bibliotheca Universitatis de Attila József Nominatae 6 (Szeged, 1981) 1.

² GÁL Ferenc, *Főiskolai törekvések Szegeden 1790–1922* (Szeged, 1929), 29.

³ *Emlékirat a Szegeden felállítandó egyetem tárgyában* (Szeged, 1879), 10–12.

⁴ DEVICH Andor, *Törekvések Szegeden egyetem létesítésére 1918 előtt*, Dissertationes ex Bibliotheca Universitatis de Attila József Nominatae 9 (Szeged, 1984) 75–78.

⁵ LÁZÁR György, *Szeged az egyetemért* (Szeged, 1907), 57.

halogatta a vidéki városok közötti választás meghozatalát. Végül 1914-től Pozsony és Debrecen jutott egyetemhez, Szeged ismételen kimaradt.

A világháború megpróbáltatásai alatt Szegeden 1916-ban (már Somogyi Szilveszter polgármestersége idején) újabb felsőoktatási intézményalapítási mozgalom bontakozott ki: közadakozással június végéig jelentős összeget (250 ezer koronát) gyűjtöttek a felállítandó külkereskedelmi profilú főiskola, a Balkán Akadémia számára.⁶ A minisztérium azonban 1918 tavaszán⁷ végleg leállította ezt az alapítási kísérletet is.⁸ A kudarcot követően az adományok nagy része visszaszállt a felajánlókhoz, s 1921-re már csak 40 ezer korona állt rendelkezésre.⁹ Akkor a bizottság úgy határozott, hogy az összegyűlt összeg felerészben a Szegedi Múzeumbarátok Egyesületére, felerészben pedig a Magyar Tudományos Akadémiára száll. A múzeumbarátok egyesülete így módon 23 ezer koronához jutott.¹⁰

A kolozsvári egyetem és Szeged sokoldalú kapcsolata

1905-re a Magyar Földrajzi Társaság Balaton Bizottsága már jelentős eredményeket tett közzé a tó és környezetének tudományos feldolgozása terén. Az akkori optimista hangulatban közelinek tűnt a Kárpát-medence egyik tájegysége multidiszciplináris vizsgálatának teljes körű elvégzése. Ezért belekezdtek egy grandiózus vállalkozásba, szerveztek egy Alföld Bizottság nevű munkaközösséget Cholnoky Jenőnek, a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem Földrajzi Intézetének vezetője, a Magyar Földrajzi Társaság főtitkárának vezetésével.¹¹ Az eredeti célkitűzések szerint a bizottság 10–15 éven keresztül kívánta tanulmányozni az Alföldet. Ezt a nagyszabású tudományos programot elsőként a magyar orvosok és természetvizsgálók 1905. augusztus 27–30. között Szegeden tartott XXXIII. vándorgyűlésén Cholnoky Jenőnek *A nagy magyar alföld tudományos tanulmányozása* című előadása tárta az érdeklődők elé.¹² A következő évben a Magyar Földrajzi Társaság Alföld Bizottsága Cholnoky Jenő vezetésével megkezdte az Alföld multidiszciplináris szempontú tudományos vizsgálatát. Ebbe a kutatásba a kolozsvári

⁶ *Délmagyarország*, 7, 1916. júl. 5., 3.

⁷ *Szeged és Vidéke*, 17, 1918. márc. 14., 2.

⁸ TÓTH István, „Adalékok a szegedi Balkán Akadémia történetéhez”, in *Tehetségek a történettudomány szolgálatában V. Történelem szakos hallgatók dolgozatai*, szerk. FERWAGNER Péter Ákos (Szeged, 2019), 113.

⁹ *Szeged*, 3, 1921. márc. 27., 8.

¹⁰ *Szegedi Új Nemzedék*, 3, 1921. ápr. 23., 2.

¹¹ DUSEK László, „Cholnoky Jenő és a MFT Alföld Bizottsága”, *Földrajzi Múzeumi Tanulmányok*, 18 (2010): 58.

¹² CHOLNOKY Jenő, „A nagy magyar alföld tudományos tanulmányozása”, in *A magyar orvosok és természetvizsgálók 1905. augusztus 27–30-ig Szegeden tartott XXXIII. vándorgyűlésének történeti vázlatja*, szerk. PROCHNOV József és BÍRÓ Lajos és CSIKI Ernő (Budapest, 1906), 87–92.

egyetem több professzora és doktorandusza is bekapcsolódott. 1908. október 18-án a Magyar Földrajzi Társaság Szegeden tartotta vándorgyűlését.¹³

A kolozsvári egyetemen 1910-től élénk figyelemmel követték a vidéki városoknak a harmadik egyetem helyszínéért folytatott versengését. A kolozsvári hallgatók az 1910/11. tanévre új diáklapot indítottak *Uj Egyetem* címmel. Az egyetem oktatóit és hallgatóit egyaránt foglalkoztatta a harmadik tudományegyetem elhelyezésének kérdése. Ilyen összefüggésben figyelemre méltó Szádeczky-Kardoss Lajos rektor 1911-es beszédének néhány mondata: „*Ha az alsó Tisza-vidék fővárosa, Szeged kapna egy egyetemet, annak jótékony tudományos és hazafias hatását megéreznék az Al-Dunáig, s összeforrasztó szellemi erőt gyakorolna Dél-Magyarország nemzeti érzésben még nem egységes társadalmára.*”¹⁴

Somogyi Szilveszter szegedi polgármester 1918. február 4-én levélben fordult Cholnoky Jenőhöz:

„A háború tanulságai, különösen a közüzemek zavartalan működésének biztosítása érdekében kívánatosá teszi a fűtés és világítás akként való ellátását, ami a külföldtől, szállítási és egyéb nehézségektől mentesít. Leginkább megnyugtató megoldás volna, ha Szegedet földgázzal sikerülne ellátni, s ezért foglalkozunk avval a kérdéssel, miként volna ez megoldható. A mélyen tisztelt bizottság kutatásai során kétségtelenül foglalkozott már az Alföld mélyebb rétegeinek alakulásával, s erre való tekintettel kérjük, szíveskedjék véleményt nyilvánítani abban, a tekintetben, vajon valószínű-e, hogy Szeged alatt földgáztartó réteg terül el, milyen mélységben, és remélhető-e, hogy azt mélyfúrással felszínre hozhatjuk?”¹⁵

A polgármester levelét követően a Dugonics Társaság, a Mérnök és Építész Egyesület, valamint a Kereskedelmi és Iparkamara ülésén is élénken foglalkoztak a dél-alföldi földgáz kutatásával és kitermelési lehetőségeivel.¹⁶

Cholnoky Jenő 1918. április 12-i válaszában hangsúlyozta:

„Alföldünket a geológiai harmadkorban, amikor az Erdélyi-medencében is lerakódtak a gáztartalmú rétegek, az erdélyihez hasonló és meglehetősen zárt és jóval nagyobb tenger borította. Ebben az elzárt tengerrészben éppen olyan rétegek rakódhattak le, mint az Erdélyi-medencében, t. i. éppen úgy itt is keletkezhetnek kőszó, földgáz és petróleumtartalmú rétegek. A kőszó az Alföld ÉK-i részéről

¹³ *Szeged és Vidéke*, 7, 1908. okt. 20., 1–3.

¹⁴ SZÁDECZKY-KARDOSS Lajos, *Rektori beszédek 1910–1911-ik tanévben* (Kolozsvár, 1911), 83., valamint in *Beszámoló a szegedi M. Kir. Ferenc József-tudományegyetem 1929/30. évi működéséről*, szerk. GYÖRFFY István (Szeged, 1932), 229–230.

¹⁵ Magyar Földrajzi Múzeum – Cholnoky Jenő hagyatéka.

¹⁶ *Délmagyarország*, 9, 1918. febr. 6., 4; *Szeged és Vidéke*, 17, 1918. febr. 18., 3; *Szeged és Vidéke*, 17, 1918. febr. 25., 2.

ismeretes (Sóvár, Máramarossziget stb.) földgáz is számtalan helyen bukkanik elő. Az Alföld csak egy része a magyar medencének, hozzátartozik ehhez a Dunántúl is, már pedig a Dunántúlon Ny-i részén petróleum és földgáz-előfordulás ismeretes. Így tehát véleményemet röviden akként fejezhetem ki, hogy: 1. Szeged környékén igen nagy bátorsággal fúrhatunk bárhol gázra. 2. A fúrásokat mintegy 2000 m-re kell terveznünk. 3. Szeged vidéke gazdasági szempontból is elsősorban figyelembe jöhet gázkút fúrására.”¹⁷

Cholnoky Jenő szakvéleményét kivonatossan több korabeli napilap is közzétette,¹⁸ így széles körben ismertté vált. A Szeged környéki földgáz felfedezése és kitermelése 1918-ban még nem, csak negyedszázaddal később vette kezdetét, az Alföldi Bizottság nagy fokú nyitottsága azonban szerepet játszott Somogyi Szilveszter polgármesternek az egyetem Szegedre kerülése érdekében való áldozatkészségének kialakulásában.¹⁹

A kolozsvári egyetem épületeinek erőszakos és jogellenes elfoglalása

A megszálló román hatóságok nevében eljáró Valentin Poruțiu, kolozsvári prefektus 1919. május 10-én 48 órán belül leteendő hűségesküre szólította fel az egyetemi professzorokat. Amikor a professzorok a megszabott határidő lejártakor, május 12-én délelőtt megtagadták a törvénytelen hűségeskü letételét, a románok fél órán belül három századnyi katona élén erőszakkal elfoglalták az egyetem épületeit.²⁰ Még aznap megkezdődött a szemináriumok, intézetek, klinikák és gyűjtemények átvétele is. Ezek összes felszereléseikkel együtt a nagyszombati román Kormányzótanács rendelete értelmében egyoldalú proklamációval és bármiféle kárpótlás nélkül a magyar állam tulajdonából a román állam tulajdonába mentek át.²¹ A professzorok tiltakoztak az illetéktelen rendelet ellen, az intézkedő katonák fizikai erőszakkal vették át az intézetek és klinikák eszközeit.²²

Szeptember második felében megkezdődött az egyetemi állásuktól megfosztott professzorok és családjuk letartóztatása és kitoloncolása is.²³ 1919 végére sajátos helyzet

¹⁷ JURATOVICS Aladár, *A Szeged-algyői szénhidrogénmezők kutatási-művelési története 1965–1990* (Szeged, 1995), 8.

¹⁸ *Szeged és Vidéke*, 17, 1918. ápr. 15., 2–3.; *Délmagyarország*, 9, 1918. ápr. 16., 5.; *Magyarország*, 25, 1918. ápr. 18., 7.; *Pesti Napló*, 69, 1918. április 18., 9.

¹⁹ VAJDA Tamás, „A tudomány szegedi Alföld-kutatás első évtizedei (1928–1949)”, in *Tudomány, oktatás, kultúra a két világháború közötti Magyarországon*, szerk. M. PELESZ Nelli (Szeged, 2019), 40.

²⁰ VINCZE Gábor, „A kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem felszámolása 1919-ben”, *Pro Minoritate*, 14, 2. sz. (2004): 141–143.

²¹ VAJDA Tamás, „A kolozsvári egyetem elfoglalásával okozott sérelmek, kulturális és anyagi károk”, *Somogy*, 48, 4. sz. (2020): 30–31.

²² VAJDA Tamás, „Az erdélyi magyar egyetem utolsó tanéve (1918/19)”, *Gerundium-Egyetemtörténeti Közlemények*, 10, 2. sz. (2019): 60.

²³ VAJDA Tamás, „1919 – a magyar egyetem elűzése Kolozsvárról”, *Per Aspera Ad Astra*, 6, 2. sz. (2019): 19.

alakult ki: a legitim egyetemi tanács tagjai (Schneller István prorektor kivételével) – állásuktól megfosztva, többük a saját lakásukból kizavarva – Kolozsváron várták az egyetem helyzetének jobbra fordulását. A Budapestre menekült professzorok pedig létrehozta egy másik egyetemi tanácsot, melyet a magyar kormány tagjai az egyetem legitim képviselőjének tekintettek.²⁴

Az egyetem működésének budapesti folytatása, első tárgyalások Szegeddel

A fővárosban tartózkodó professzorok november 26-án Tóth Lajos és Imre Sándor, az oktatási tárca helyettes államtitkárai és báró Horváth Emil, a „titkos erdélyi minisztérium” államtitkára bevonásával értekezleten úgy döntöttek, hogy egyelőre Budapesten működik tovább az egyetem, de Tóth Lajos államtitkár azt javasolta, hogy kezdjenek egyeztetést Szeged város vezetésével, „milyen áldozatokra lenne hajlandó” az ideiglenes elhelyezés érdekében. A megbeszélésen részt vett Vasek Ernő, Szeged kormánybiztosfőispánja is,²⁵ aki a város nevében felajánlotta 40 professzori lakást, élelmezést és fűtőanyagot, továbbá több száz egyetemi hallgató számára internátusi elhelyezést élelmezéssel együtt.²⁶

Érdekes, hogy már a budapesti értekezlet napján, november 26-án a szegedi sajtóban megjelent a kolozsvári egyetem Szegedre helyezésének lehetősége: „Minden szegedi polgár szívét örömmel tölthette a rövid hír, mely a pesti lapokban látott napvilágot: a kolozsvári egyetem kiülőzött derék tanárai igen szívesen vennék, ha az egyetemet Szegedre helyeznék át.”²⁷ Vasek főispán nemcsak a megbeszélés napján és a következő napokban, de már előtte is megosztotta a bizalmas hírt a sajtóval, hiszen a *Szegedi Napló* című napilap már november 25-én beszámolt a kolozsvári egyetem Szegedre helyezésének lehetőségéről:

„Felvetették azt az eshetőséget is, hogy az egyetem Szegedre kerül. A tanári testület ezt is szívesen látná, de így is ragaszkodnak a kolozsvári jelleg fenntartásához. A kolozsvári egyetemi tanároknak ezzel a mozgalmával végre kellene Szegeden is foglalkozni. Ha a város vezetősége ma csak egy töredékét használná fel annak az energiának és lelkes fáradozásnak, amit az egyetem kérdésében évtizedeken keresztül hasztalanul fecsért el, most tudna a város részére egyetemet szerezni.”²⁸

Ezzel az újságcikkkel a budapesti körök (Vasek főispánon keresztül) nyomást akartak helyezni a szegedi városvezetésre, hogy az ne tudjon határt szabni az egyetem Szegedre

²⁴ VINCZE, „A kolozsvári Ferenc József...”, 148.

²⁵ VINCZE Gábor, „A bujdosó egyetem Szegedre kerülése”, *Valóság*, 49, 4. sz. (2006): 39.

²⁶ MÁRKI Sándor, *A m. kir. Ferenc József Tudományegyetem története 1872–1922* (Szeged, 1922), 126.

²⁷ *Szeged Uj Nemzedék*, 1, 1919. nov. 26., 2.

²⁸ *Szeged Napló*, 42, 1919. nov. 25., 2.

helyezése érdekében tőle várt önrész nagyságával kapcsolatban, s Somogyi Szilveszter már – az egyébként nélküle megtartott – november 26-i budapesti megbeszélés előtt kénytelen legyen a legnagyobb áldozatokat is magára vállalni a száműzött kolozsvári egyetem időleges szegedi elhelyezése érdekében.²⁹

Két héttel később, december 11-én Vasek főispán a Somogyi Szilveszter polgármesterrel közös³⁰ budapesti útvjáról beszámolva örömmel jelentette ki, hogy „*kizárólag idő és nem elvi kérdés már a kolozsvári egyetem Szegedre helyezése.*”³¹ A biztató szegedi egyezkedésekkel egyidejűleg Budapesten intézkedések történtek az elüldözött pozsonyi és kolozsvári tudományegyetemek ideiglenes elhelyezéséről.³² A két egyetem ideiglenes együttműködése tartamára a két egyetemi tanács abban állapodott meg, hogy mindkét egyetem külön ad ki indexeket, minden egyetemi hallgató – szabad választása szerint – iratkozhat be az egyik egyetemre, de a másik egyetem előadásait is szabadon látogathatja a másik egyetemre való beiratkozás nélkül. Abban is megegyeztek, hogy minden hallgató azon az egyetemen teheti le vizsgáit és szigorlatait, amelyekre beiratkozott.³³

Első szegedi helyszíni szemle

A Budán működő kolozsvári professzorok a szegedi önkormányzattal folytatandó tárgyalásokra egy bizottságot szerveztek, amely Menyhárh Gáspár, Rigler Gusztáv, Szandtner Pál, Szádeczky-Kardoss Lajos, Cholnoky Jenő, Fabinyi Rudolf és Pogány Béla professzorokból állt, őket egészítette ki a pozsonyi orvosi kari dékán, Pekár Mihály.³⁴ 1920. január 13-án Schneller István prorektor, Tóth Lajos államtitkár, Korb Flóris műépítész és a professzorok küldöttsége Szegedre utazott, hogy személyesen folytassanak egyeztetést a városvezetéssel és a helyszínen tanulmányozzák az egyetem számára felajánlott épületeket.³⁵ A megbeszélésen Somogyi Szilveszter üdvözölte a bizottság tagjait, s hangsúlyozta: „*Szeged édes otthona lesz a kolozsvári egyetemnek. Kívánja, hogy az egyetem mielőbb nyerje vissza a kolozsvári otthonát, de úgy, hogy az egyetem nálunk állandósuljon.*”³⁶

²⁹ VAJDA Tamás, „A kolozsvári egyetem Szegedre kerülése”, in *Lokális Trianon 2. Szeged az összeomlás éveiben 1918–1920*, szerk. GULYÁS László és TÓTH Marcell és ZEMAN Ferenc (Szeged, 2021), 130.

³⁰ *Szegedi Napló*, 42, 1919. dec. 12., 1.

³¹ *Szegedi Friss Ujság*, 20, 1919. dec. 12., 1.

³² VAJDA Tamás, „Hallgatók és professzorok megpróbáltatásai a kolozsvári egyetem jogellenes és erőszakos elfoglalásakor”, in „*Valami fáj, ami nincs*” *A trianoni békekötés előzményei és következményei*, szerk. ANKA László (Budapest, 2020) 196.

³³ *Az átmenetileg Budapesten együttműködő kolozsvári M. Kir. Ferenc József Tudományegyetem és pozsonyi M. Kir. Erzsébet Tudományegyetem tanrendje az MCMXX–XXI. tanév I. felére* (Budapest, 1920), 3.

³⁴ VINCZE, „A bujdosó egyetem...”, 30.

³⁵ *Szegedi Friss Ujság*, 21, 1920. jan. 13., 2.

³⁶ *Szegedi Friss Ujság*, 1920. jan. 14., 1.

A küldöttség megszemlélte az állami és városi főgimnáziumokat, a főreáliskolát és a két felsőkereskedelmit, valamint az ítélőtáblát és a vasúti leszámolóhivatalt.³⁷ A látottak alapján megállapítást nyert, hogy „*az egyetemi bizottság impressziója ezen épületekről igen kedvező.*”³⁸ A fenti épületek közül a vasúti leszámoló hivatal palotájában kezdetben a professzorok lakásait kívánták elhelyezni.³⁹ Az ugyanis már 1919 decembere-re világossá vált, hogy „*az egyetem csak akkor lesz Szegedre helyezhető, ha úgy a tanárok, mint az egyetem elhelyezése előre biztosítva lesz.*”⁴⁰ Az egyetem céljaira szánt épületek mellett a város kulturális intézményeit (pl. a városi múzeumot, a Somogyi-könyvtárat, a színházat⁴¹ és a kaszinót)⁴² is megszemléltek.

A város ajánlata az egyetem elhelyezésére

A helyszíni szemlét követően február 23-án készítette el Somogyi Szilveszter az oktatási miniszterhez címzett felterjesztését, amelyben a szemlén részt vett professzorok véleménye alapján a polgármester megállapította, hogy

„a jogi, bölcsészeti és a mennyiség-tani fakultások áthelyezése végrehajtható, ellenben az orvosi egyetem működéséhez elengedhetetlen előfeltételek hiányoznak, mellőzhetetlen azonban ezek mielőbbi előállítására, mivel az egyetem két részre szakítva huzamosabban nem maradhat. [...] A jogi, bölcsészeti és matematikai fakultások elhelyezésére alkalmasnak bizonyultak az ítélőtábla, az állami főgimnázium és az állami felsőkereskedelmi iskola épületei, míg tanári lakásokul és deák menza céljaira a vasúti leszámoló hivatal nagyarányú épülete. [...] Tudván azt, hogy az ország mai pénzügyi helyzete kedvezőtlen, viszont Szeged vagyoni ereje is a végső határig igénybe van véve, az átalakítás költségeihez a város közönsége nevében teljes tisztelettel egy millió koronát ajánlunk, amit a munka előrehaladásához képest a vállalkozók számlái ellenében a kormány rendelkezése szerint fizetünk.”⁴³

A város tehát az egyetem ideiglenes elhelyezésére felajánlotta az Igazságügyi Minisztérium tulajdonában álló ítélőtábla, az állam tulajdonában álló gimnázium és felsőkereskedelmi iskola, valamint a Kereskedelemügyi Minisztérium alá tartozó vasúti leszámoló hivatal palotáját. Ha jobban meggondoljuk, akkor egyik épület sem volt a város tulaj-

³⁷ *Szegedi Napló*, 43, 1920. jan. 14., 2.

³⁸ *Szegedi Friss Ujság*, 21, 1920. jan. 15., 1.

³⁹ *Szegedi Új Nemzedék*, 2, 1920. jan. 13., 5.

⁴⁰ *Délmagyarország*, 10, 1919. dec. 14., 7.

⁴¹ *Délmagyarország*, 11, 1920. jan. 14., 2.

⁴² *Délmagyarország*, 11, 1920. jan. 15., 3.

⁴³ ELTE Levéltár 429. fond (Szandtner Pál hagyatéka) 1. doboz szám nélkül.

donában vagy birtokában, egyik sem tartozott a rendelkezése alá. Ugyanakkor a nehéz pénzügyi helyzete ellenére is felajánlott 1 millió koronát valóban ráfordította az egyetem elhelyezésére szolgáló épületek belső átalakítási munkálatainak finanszírozására.⁴⁴

Somogyi Szilveszter március 9-én a város törvényhatósága nevében gróf Bethlen Istvánhoz, a Békeelőkészítő Iroda B. Csoportjának vezetőjéhez (valójában erdélyi ügyekkel kapcsolatos miniszterhez)⁴⁵ írt leveléhez csatolta az oktatási miniszterhez korábban írt feliratát, s igyekezett meggyőzni őt a szegedi ajánlat elfogadásának előnyeiről:

„Jól tudjuk, hogy az elhelyezés nem fog nehézségek nélkül járni. Vértó szívvel kell látnunk, hogy a magyar népoktatás soha helyre nem hozható hátrányára, iskoláink egy része ma is kaszárnya vagy használhatatlan állapotban várja a helyreállítást. Mint az országból megmaradt sziget talán minden helyen, Szeged is megszállott területekről nagyszámú menekült talált hajlékot, menekült és újonnan létesített polgári és katonai hivatal székhelyet, zsúfolásig megtöltve mindent. De a nehézségek nem leküzdhetetlenek, csak az illetékesek belátásától és jóakarától függ, hogy számolva az összetiport ország anyagi erőinek kimerültségével, követeléseiket mérsékelve tudjanak lemondani a múltban talán indokolt fokozottabb, esetleg csak kényelmi igényekről, s a jövőbe vetett bizalomtól vezetve a nagy cél érdekében közös erővel és erős akarattal nem a nehézségek fokozására, hanem azok elhárítására törekedjenek.”

A levél további részében a polgármester kérte gróf Bethlen István támogatását ahhoz, hogy a város befogadhassa a száműzött egyetemet.

A gróf kedvező válasza április 12-én született meg:

„a kolozsvári egyetemnek Szegedre helyezése tárgyában hozzám intézett előterjesztésére értesítem a Tekintetes Tanácsot, hogy az előterjesztésben foglaltakat készséggel magamévá tettem, s azok sikerét a magam részéről előmozdítandó az egyetem céljaira kiszemelt állami épületek átengedése végett a vallás- és közoktatásügyi, az igazságügyi, valamint a kereskedelemügyi m. kir. miniszter urakhoz a városi tanács e tárgyú kívánságait pártoló iratokat intéztem.”⁴⁶

⁴⁴ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár K 636. fond Egyetemek, főiskolák és tudományos intézetek (1919–1944) 105. doboz VKM 143885/1921.

⁴⁵ Romsics Ignác, *Gróf Bethlen István politikai pályája 1901–1921* (Budapest, 1987), 208.

⁴⁶ ELTE Levéltár 429. fond (Szandtner Pál hagyatéka) 1. doboz 691/1920.; MNL OL K 636. 105. doboz VKM 37179/1920.

Széles körű társadalmi mozgalom

1920 májusára széles körű társadalmi mozgalom bontakozott ki a szegedi tanyavilágban.⁴⁷ 400 alsótanyai és szintén 400 felsőtanyai gazda írta alá a kolozsvári egyetem Szegedre helyezését pártoló felterjesztést. Ebben a város 75 ezer külterületi lakosa nevében⁴⁸ kérték a városvezetést, hogy „minden lehetőt elkövessen a kolozsvári egyetemnek Szegedre való áthelyezése érdekében.”⁴⁹ A kérvényt Somogyi Szilveszter polgármester a közoktatási miniszterhez juttatta el.⁵⁰ Júliusra a Délvidéki Liga is hasonló pártoló akciót szervezett. Annak keretében az elcsatolt délvidékről, valamint a dél-alföldi városokból (pl. Kiskunfélegyháza, Makó, Mindszent, Orosháza, Szentes stb.) mintegy tízezren írták alá a kérvényt, melyet Herczeg Ferenc és gróf Teleki Pál nyújtott át az oktatási miniszternek.⁵¹ A liga által benyújtott kérelem és az aláírt ívek a minisztérium iratanyagán belül maradtak fenn.⁵²

A biztató kezdés után az egyetem Szegedre kerülése egyre csak húzódott, halasztódott. 1920 augusztusában Somogyi Szilveszter többnapos budapesti útja alkalmával is egyeztetett a miniszterrel az egyetem rendelkezésére bocsátandó épületekről és a szükséges önrész vállalásáról: „Szeged város eleget tett vendégbaráti kötelezettségének, épületeket és 7 millió koronát ajánlott fel az egyetemek céljaira, de a technikai akadályok, főként pedig az idő rövidsége az idénre vonatkozólag megghiúsították a tervet.”⁵³ A polgármester budapesti útjának eredményeképpen az oktatási miniszter kilátásba helyezte az egyetem 1921. őszi szegedi megnyitását:

„bele kellett egyeznem, hogy a két száműzött tudományegyetem az 1920/21. tanévben kooperálva még Budapesten működjék, azonban azzal a kikötéssel, hogy ez alatt a tanév alatt a kolozsvári, esetleg mindkét egyetemnek Szegeden való elhelyezése és működése az 1921/22. tanév kezdetére – a megkezdéshez szükséges tárgyi feltételek elintézése után – minden körülmények között biztosíttassanak.”⁵⁴

1921. január 8-án Szeged város nevében küldöttség járt Vass József oktatási miniszternél (1920–1922), hogy a kolozsvári egyetemnek ideiglenesen Szegedre való helyezését kérje: Somogyi Szilveszter szegedi polgármester, Zadravecz István tábori püspök, Szádeczky Lajos nemzetgyűlési képviselő, Buzáth János budapesti alpolgármester,

⁴⁷ *Szegedi Napló*, 43, 1920. máj. 13., 4.

⁴⁸ *Délmagyarország*, 11, 1920. máj. 13., 4.

⁴⁹ *Szegedi Friss Ujság*, 21, 1920. máj. 9., 2.

⁵⁰ *Szegedi Új Nemzedék*, 2, 1920. máj. 13., 3.

⁵¹ *Szegedi Új Nemzedék*, 2, 1920. júl. 11., 4.

⁵² MNL OL K 636. 105. doboz VKM 81373/1921.

⁵³ *Szegedi Új Nemzedék*, 2, 1920. aug. 15., 2.

⁵⁴ *Szegedi Friss Ujság*, 21, 1920. aug. 22., 1.

dr. Steuer György államtitkár, a Délvidéki Liga részéről pedig Herczeg Ferenc író. A megbeszélést követően a kultuszminiszter hangsúlyozta, hogy

„[k]ultúrpolitikánknak teljesen magyar irányúnak kell lennie... Egészen természetes, hogy a magyar nép legsűrűbb népesedési pontjai közül ki kell választani azokat, amelyek legfontosabbak és kultúrintézményeinket ott kell elhelyezni. Ebből a szempontból elsősorban Szeged jön tekintetbe, és a magam részéről semmi akadályja sincs annak, hogy a kolozsvári egyetemet Szegedre helyezzük át. Azonban a döntés előtt még meg akarom hallgatni a kolozsvári egyetem óhaját, és ha az megegyezik az önök kívánságával, Szeged mellett döntök a legnagyobb örömmel és készséggel.”⁵⁵

Az egyetem elhelyezésének jogszabályi meghatározása

A minisztertanács március 16-i ülésén meghozta az ideiglenes szegedi elhelyezésről szóló döntését.⁵⁶ Majd áprilisban Horthy Miklós kormányzó engedélyezte Vass József miniszternek a két száműzött egyetemet ideiglenesen Szegedre, illetve Pécsre helyező törvényjavaslatának a nemzetgyűlés elé terjesztését. A 275. számú javaslat megvitatására június 14–16. között került sor. 16-án megszavazták a javaslat elfogadását, 27-én pedig a Budapesti Közlöny mint 1921: XXV. tc-et leközlölte azt.

A törvény érdekessége, hogy nincs benne pontos időpont, amikor a két egyetemnek új állomáshelyén kell folytatnia munkásságát. Az időpont kijelölését ugyanis az oktatási miniszter hatáskörébe utalta.

Váratlan bonyodalom az ítélőtábla épületének átadása körül

1921. május 17-én Vass József közoktatásügyi miniszter arról értesítette a Somogyi Szilveszter polgármestert, hogy a Korb Flóris építész által a szegedi épületeken javasolt átalakítások 7 millió korona erejéig a várost terhelik.⁵⁷ Ez az összeg lényegesen meghaladta a korábban Szeged városa által felvállalt 1 millió koronás önrészt. Ezzel egyidejűleg bonyodalom támadt az ítélőtábla épületének átvétele ügyében is.⁵⁸ Somogyi Szilveszter május 9-én írt leveleiben kérte Tomcsányi Vilmos Pál igazságügy-minisztert (1920–1922), Szász Iván főügyészt, Hamza Gábor elnököt, valamint Vass József közoktatási minisztert az ítélőtábla épületének mielőbbi átadására.⁵⁹

⁵⁵ *Szegedi Napló*, 44, 1921. jan. 8., VINCZE GÁBOR, *A száműzött egyetem. A Ferenc József Tudományegyetem sorsa Kolozsvártól Szegedig (1919–1921)* (Szeged, 2006), 206.

⁵⁶ *Szegedi Új Nemzedék*, 3, 1921. ápr. 19., 1.

⁵⁷ MÁRKI, „A m. kir. Ferencz József...”, 149.

⁵⁸ *Szegedi Napló*, 44, 1921. máj. 13. déli kiadás, 1.

⁵⁹ MNL OL K 636. 105. doboz VKM 100584/1921.

Az épület átadása körüli nehézségekre Szandtner Pál, az egyetem Szegedre költöztetése körüli feladatok koordinálását végző kormánybiztos már május 10-én a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez írt levelében felhívta a figyelmet:

„Minthogy az egyetem leköltöztetésével kapcsolatos előmunkálatok megkezdésének legfőbb akadály a, hogy az egyetem céljaira kiszemelt királyi táblaépület kiürítésére vonatkozóan a tábla vezetősége és a város között a szerződés még meg nem kötött, felkértem a város vezetőségét, hogy a szerződés megkötésére nézve a maga részéről mindent a legsürgősebben tegyen meg. Ez irányú felkérésemnek eredményéről, valamint a város vezetőségének hajlandóságairól tanúskodik az a város tanácsától 11655/1921. tan. szám alatt Nagyméltóságodhoz külön is jelentett tény, hogy a város vezetősége a táblaépület kiürítése feltételeinek megállapítása végett a kir. tábla elnökét folyó hó 12-re érdemi tanácskozára hívta meg és kérte fel.”⁶⁰

Nemcsak a szerződés megkötése húzódott el, de a bírák is újabb követelések teljesüléséhez kötötték az épület átadását: ragaszkodtak ahhoz, hogy a város nemcsak a hivatal, de a bírói lakások elhelyezését is biztosítsa.⁶¹ Tomcsányi Vilmos Pál igazságügy-miniszter (1920–1922) május 17-én Szegedre utazott,⁶² s a helyszínen is megerősítette a Dugonics téri épületért kért kártérítési követelést:⁶³ a bírák számára a város fejenként évente 3000 korona pótdíjat, valamint két öl (felaprított és helyben szállított) kemény tűzifát, a táblai és főügyészégi hivatali szolgáltnak pedig 1000 korona rendkívüli pótdíjat köteles fizetni.⁶⁴

Az épület átengedése körüli kérdésben a miniszter június 1-jén hivatalos levélben fordult Somogyi polgármesterhez. Megerősítette a sajtóban már közölt feltételeit, de azokat továbbiakkal is bővítette:

„az épületek további tárgyalások során részletesen is megállapított átalakítása és rendbehozatala a város feladata. [...] az ítélőtábla épületét nem fokozatosan, hanem csak egyszerre lesz módunkban kiüríteni, és pedig akkor, amikor az új helyiségek már teljesen készen fognak rendelkezésünkre állani. Természetesen az átköltözködésnek, valamint annak idején a kir. ítélőtábla épülete mostani állapotba való visszahelyezésének és a visszaköltözködésnek költségei szintén a város terhére esnek.”⁶⁵

⁶⁰ ELTE Levéltár 429. fond 1. doboz szám nélkül.

⁶¹ *Szegedi Új Nemzedék*, 3, 1921. máj. 14., 1.

⁶² *Szegedi Új Nemzedék*, 3, 1921. máj. 18., 1.

⁶³ *Szegedi Napló*, 44, 1921. máj. 18., 1.

⁶⁴ *Szegedi Új Nemzedék*, 3, 1921. jún. 5., 2.

⁶⁵ ELTE Levéltár 429. fond 1. doboz 25471/921. I. M. X.

Az egyetem megnyitása érdekében a városvezetés kénytelen volt elfogadni ezt a felháborító ultimátumot.⁶⁶ Somogyi Szilveszter kényszeredetten jelentette ki: „*Ha az ítélőbírák és az igazságügyi miniszter igazságosnak tartják ezeket a föltételeket, hát a város teljesíti is azokat. Meg kell hoznunk minden áldozatot az egyetemért, ezt nemzeti érdek követeli, s ha a bírák egy vagon fát kértek volna személyenként, azt is meg kellett volna adnunk!*”⁶⁷ Ilyen huzavonák után végül csak június végén indulhattak meg az egyetem céljára szánt épületek belső átalakítási munkálatai.⁶⁸

Váratlan bonyodalom a bábaképezde épületének átadása körül

Az ítélőtábla épületéhez hasonlóan szintén váratlan bonyodalmak merültek fel a bábaképezde épületének (ahová a nőgyógyászati klinikát helyezték) az egyetem céljaira való átengedése körül is. A bábaképezde igazgatója, dr. Csohány János igazgató-főorvos ugyanis – ellenszegülve a kormány döntésének – nem volt hajlandó átadni az épületet. Ráadásul az igazgató az egyetem ellen, saját érdekében széles körű agitációt fejtett ki, valamint rokoni és egyéb összeköttetéseket is felhasznált azért, hogy megakadályozza az intézetének átadását. Csohány János korábban a budapesti egyetem I. számú női klinikáján volt Bársony János professzor tanársegéde, majd 1920 májusában helyezték a szegedi bábaképző élére.⁶⁹ Az orvosi kar szegedi elhelyezése körüli kérdésben fokozta Csohány elkéseregését, hogy hiába vezette mintegy 10 hónapja a bábaképezdét, hivatalos kinevezése tovább késlekedett.⁷⁰

Csohány széles körű mozgalmat indított a szegedi sajtóban, presztízskérdést csinált abból, hogy ne vegyék el tőle azt az intézetet, amelyet a háborús infláció és eladósodás közepette kemény szervezőmunkával kezdett rendbe tenni. Azzal riogatta a város lakosságát, hogy amennyiben az egyetem átveszi a bábaképezdét, akkor az meg fog szűnni. A női klinika vezetője, Kubinyi Pál professzor – Lőte József és Lechner Károly professzorokkal együtt – június 23-án Horthy Miklós kormányzóhoz nyújtott be folyamodványt a bábaképezde igazgatójának magatartása ellen.⁷¹ A pénzügyminisztérium júniusban (július 1-jei hatállyal) törölte a bábaképezdét a költségvetésből, vagyis pénzügyi szempontból ettől kezdve az intézet az egyetemhez tartozott. Ezért Vass József közoktatási miniszter július 4-én szólította fel Csohány Jánost az intézet mielőbbi átadására.⁷² A női klinikának már július 1-jén elfogyott minden anyagi erőforrása az üzem fenntartására (a budapesti poliklinika felé fizetendő ellátmány, a személyzeti

⁶⁶ VINCZE, „A száműzött egyetem...”, 100.

⁶⁷ *Szegedi Napló*, 44, 1921. jún. 5., 2.

⁶⁸ *Szegedi Új Nemzedék*, 3, 1921. jún. 26., 2.

⁶⁹ *Szegedi Új Nemzedék*, 3, 1921. márc. 31., 2.

⁷⁰ *Szegedi Új Nemzedék*, 3, 1921. ápr. 10., 3.

⁷¹ MNL OL K 636. 105. doboz VKM 118168/1921.

⁷² ELTE Levéltár 429. fond 1. doboz szám nélkül.

és dologi kiadásokra vonatkozóan). Tehát a klinika kontinuitása érdekében az intézmény azonnali lépéskényszerbe került.⁷³

Az épület tényleges átadását július 8-ra tűzték ki. Az átadásról Szandtner Pál kormánybiztos másnapi, a közoktatási miniszterhez írt levelében számolt be:

„Dr. Csohány az intézeti vagyron leltárszerinti revíziójában nem gördített ugyan fizikai akadályokat az átvételi eljárás elé, tegnap délután azonban, amikor az intézetnek orvosi és gazdasági szempontból való átvételére, illetve átadására vonatkozó jegyzőkönyv több napi átvételi eljárás után elkészült s átadó- és átvevő felek által lezárandó lett volna, a jegyzőkönyv aláírását s az intézet átadását a következményekre való figyelmeztetés dacára is megtagadta, s kijelentette, hogy magánügyekben sürgősen el kellvén utaznia, a továbbiakról egyáltalán majd csak a jövő hét elején lesz hajlandó az átvételre kiküldött bizottsággal tárgyalni. [...] Minthogy az a renitenskedés, melyet a bábaképző helyettes igazgatója a vett jelentés szerint Nagyméltóságod hivatkozott rendelete alapján eljáró bizottsággal szemben tanúsította, ha kellőleg meg nem toroltatik, egyéb az egyetem szege-di elhelyezkedésével kapcsolatos eljárásoknál is buzdító például szolgálhat amaz egyetemellenes köröknek, melyekhez tudomásom szerint dr. Csohány is tartozik, s minthogy ettől függetlenül is teljességgel megengedhetetlen az, hogy az alárendeltek feletteseik törvényes intézkedésein önkényesen túltehessék magukat, Kubinyi professzornak, az átvételi bizottság elnökének, azt az előterjesztését, hogy Nagyméltóságod a bábaképző intézet igazgatóját felelősségre vonni, s azonnal felfüggeszteni méltóztassék, a magam részéről is legteljesebb mértékben osztva azzal a tiszteletteljes észrevétellel tartom kötelességemnek Nagyméltóságod előtt tolmácsolni, hogy amennyiben dr. Kubinyi s az átvevő bizottság a történt incidenssel kapcsolatban sürgős és megfelelő elégtételt nem kapnak, legnagyobb sajnálatomra nekem sem áll módomban tovább is ellátni az egyetem áthelyezésével kapcsolatban Nagyméltóságodtól annak idején nyert kiténtető megbízatásomat, mert ama magukban is súlyos, bizonyos önző érdekek által pedig még mesterségesen is megnehezített viszonyok közepette, melyek között az egyetem Szegedre helyezése ma végrehajtandó, kellő időre és kellő sikert remélni csakis az esetben lehet, ha azok kikre a végrehajtás feladata hárul, e nehéz és áldozatos munkájukban, feletteseik által megfelelően támogattnak s minden önkényes gáncsvetéssel szemben teljes eréllyel megvédelmeztetnek.”⁷⁴

Végül az épület tényleges átadására Csohány János igazgató, Kubinyi Pál professor, Szandtner Pál professor, Bíró Sándor miniszteri számtanácsos, Kuncz Andor tanársegéd és Nagy Kálmán egyetemi gondnok jelenlétében csak július 11-én került sor.⁷⁵

⁷³ MNL OL K 636. 105. doboz VKM 116191/1921.

⁷⁴ ELTE Levéltár 429. fond 1. doboz szám nélkül.

⁷⁵ ELTE Levéltár 429. fond 1. doboz szám nélkül.

Bíró Sándor július 14-én a közoktatási miniszterhez írt jelentésében számolt be arról, hogy a bábaképezdét az átvételkor az 1920/21. gazdálkodási évről 863 844 korona kifizetetlen számlatarozás terhelte.⁷⁶ Ilyen körülmények között a női klinika – noha átvehette a bábaképezde tárgyi eszközállományát – továbbra is sok nehézséggel küzdött, ezért 1 millió korona rendkívüli állami segílyt kapott.⁷⁷

A felsoroltak mellett egyéb nehézségek is hátráltatták az egyetem szegedi elhelyezését. Említésre érdemes például, hogy még 1921 nyarán is a honvédség használta a város több iskolaépületét, amely épületeket esetleg röviddel korábban már visszaadott a városnak, azok esetében pedig a nagy fokú állagromlás akadályozta azok egyetemi célú hasznosítását. Ezért Somogyi polgármester június 28-án levelet írt a rókusai elemi népiskola, a III. kerületi állami polgári iskola, az állami felsőipar-iskola és a volt császári és királyi csapatkórház épületének mielőbbi helyrehozatalát kérte a Honvédelmi Minisztériumtól.⁷⁸

Az egyetemet végül 1921. október 9-én⁷⁹ nyitották meg Zadaveczen István római katolikus tábori⁸⁰ és Ravasz László, a Dunamelléki Református Egyházkerület püspökök, Horthy Miklós kormányzó és a kormány több tagja jelenlétében. Előző este a város által biztosított kétszáz terítéses díszvacsorán a Tisza Szálló nagytermében Somogyi polgármester mondott ünnepélyes pohárköszöntőt, 9-én délelőtt a tanévnyitó ünnepségen a város nevében ő üdvözölte az egyetem vezetését, és este a városházán tartott díszközgyűlést szintén ő nyitotta meg.⁸¹ Somogyi polgármesternek az egyetem Szegedre kerülésében és otthonra találásában betöltött érdemeiért őt a Jog- és Államtudományi Kar 1922. június 17-i ülésén az államtudományok honoris causa doktorává választották, majd az egyetem 1922. június 29-én tartott ünnepi tanévzáró ülésén az avatása is megtörtént.⁸² Az egyetem ezzel fejezte ki köszönetét a polgármester iránt.

Összegzés

Ha mérlegre tesszük, hogy kinek köszönhető Szeged egyetemi várossá válása, akkor első helyen Somogyi Szilveszter polgármester említendő. Ő mindvégig kitartóan küzdött a cél elérése érdekében. Sem a minisztérium, sem a professzorok, sem a helyi média

⁷⁶ MNL OL K 636. 105. doboz VKM 130479/1921.

⁷⁷ MNL OL K 636. 105. doboz VKM 99954/1921.

⁷⁸ MNL OL K 636. 105. doboz VKM 119228/1921.

⁷⁹ *Szegedi Napló*, 44, 1921. szept. 12. déli kiadás, 2.

⁸⁰ Tóth Krisztina, „Haza hadsereg nélkül, hadsereg erkölcs nélkül összeomlik.« Zadaveczen István OFM memoranduma”, in *Rott Nándor és kora. A katolikus egyház 1918–1919-ben és a veszprémi püspökség a két világháború között*, szerk. KARLINSZKY Balázs és VARGA Tibor László (Veszprém, 2020), 195–216.

⁸¹ *Ünnepélyek amelyek a m. kir. Ferencz József-tudományegyetemen a tanév megnyitása és az egyetem ötvenesztendő fennállása alkalmával 1921. évi október hó 9-én és 1922. évi június hó 29-én tartattak* (Szeged, 1923), 9., 37., 42.

⁸² *Ünnepélyek...*, 85–86.

nem állt ki folyamatosan az egyetem Szegedre kerülése érdekében. Somogyi Szilvesztert és az egyetemnek a városba kerülését akadályozta a magyar állam kifosztott és gyenge állapota, a menekültekkel teli, megszállt város szűkös anyagi helyzete, az ítélőtábla bíróinak és az érintett iskolák tanárainak ellenállása, valamint a helyi sajtóban megjelenő féligazságok, sőt alaptalan rémhírek is. Ő mégis kitartott. Neki köszönhető, hogy Szeged 1921 óta egyetemi város.

A szerény körülmények közül induló egyetem száz év alatt hatalmas tömegű tanulni vágyó fiatalt vonzott a városba. E mellett pedig az első évtizedekben kimutatható volt, hogy a helyi fiatalokat határozottan előnyben részesítették a felvételi eljárás során.⁸³ Ennek is köszönhető, hogy a város és a környéke sokkal kedvezőbb iskolázottsági mutatóval dicsekedhet, mint az országos átlag. De az egyetem hosszabb távon a szegedi középiskolák fejlődését is elősegítette, hiszen az univerzitas miatt könnyebb minőségi utánpótlást találni a helyi gimnáziumok tanári kara számára és a tanulni vágyó fiatalok is szívesen jönnek a Tisza-parti város középiskolaiba. A tudományos és kulturális hatás mellett az egyetem Szeged és a dél-alföldi régió gazdaságát is fejleszti már egy évszázada.

⁸³ Kiss Róbert Károly, „A felvételi rendszert befolyásoló tényezők a szegedi Ferencz József Tudományegyetemen 1920 és 1945 között”, in *Az egyetemi felvételi rendszer változásai a 20. században*, szerk. KISSNÉ BOGNÁR Krisztina és MOLNÁR László és OSVÁTH Zsolt (Budapest, 2010), 75.